

Ю. Г. КОРОСТАШИВЕЦЬ

*Юлія Григорівна Коросташивець, здобувач
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГОТЕЛЬ» ТА «АНАЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗМІЩЕННЯ» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Готелі завжди відігравали значну роль у житті суспільства. Наразі неможливо уявити діяльність людини у сфері туризму, екскурсій та спорту, бізнесу й навчання, оздоровлення, відправлення релігійних культів та безпосередньо проживання без існування готелів.

Не зважаючи на поширення надання готельних послуг, проблеми їх правового регулювання залишаються поза увагою науковців. Окремі питання надання готельних послуг (послуг з розміщення) розглядалися українськими вченими при вивченні правового регулювання міжнародних туристичних відносин¹ та законодавчого регулювання надання готельних послуг². Метою цієї статті є вивчення понять «готель», «аналогічні засоби розміщення», а також надання готельних послуг, договору про надання готельних послуг.

У системі радянського законодавства діяльність готелів регулювалася нормами адміністративного та житлового законодавства, а їх правове становище було особливим. Цільовим призначенням готелів вважалося забезпечення розміщення осіб, які тимчасово приїхали у населений пункт у зв'язку з службовим відрядженням чи за особистими справами. Надання номерів та ліжок у готелях для довготривалого розміщення було заборонено. Виселення із готелів провадилося в адміністративному порядку³.

В Україні тривалий час діяли законодавчі акти колишнього СРСР щодо користування готельними підприємствами. І тільки зі скасуванням у 1996 р. Правил користування та внутрішнього розпорядку в готельних підприємствах системи Держкомтуризму СРСР, затверджених наказом Держкомітету СРСР по іноземному туризму від 11 червня 1987 р. № 146, стало можливим говорити про зміну законодавчих засад у врегулюванні відносин з надання та отримання готельних послуг. Надання готельних послуг «перемістилося» із адміністративного та житлового законодавства до цивільного законодавства та законодавства про соціальне забезпечення. Формується система нормативних актів, що врегульовують цивільно-правові відносини, які виникають при здійсненні підприємницької діяльності у сфері надання готельних послуг. До неї належать: ЦК України, Закон України «Про туризм»⁴, Закон України «Про захист прав споживачів»⁵, Порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 297⁶, Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджені наказом Державної туристичної адміністрації України від 16 березня 2004 р. № 197, Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджені наказом Держстандарту України від 27 січня 1999 р. № 37 (у редакції наказу Держспоживстандарту України від 17 червня 2010 р. № 238)⁸, інші нормативно-правові акти, які прямо або опосередковано врегульовують відносини з надання готельних послуг.

Зауважимо, що в Україні у 2006 р. вперше запроваджено використання готелів в якості закладів соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей. Це врегульовано Законом України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»⁹ та Типовим положенням про соціальний готель, затвердженим наказом Міністерства праці та соціальної політики від 3 квітня 2006 р. № 98¹⁰ та іншими нормативно-правовими актами.

Законодавець використовує досить різні поняття при регулюванні відносин щодо надання готельних послуг.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про туризм» та п. 1.3 Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджених наказом Державної туристичної адміністрації України від 16 березня 2004 р. № 19 (далі – Правила), під готелем розуміється підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що складається із шести і більше номерів та надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням. Під аналогічними засобами розміщення розуміють підприємства будь-якої організаційно-правової форми власності, що складаються з номерів і надають обмежені готельні послуги, включно з щоденним заправлінням ліжок, прибиранням кімнат та санвузлів.

Міждержавний стандарт «Туристсько-екскурсійне обслуговування. Класифікація готелів» ДСТ 28681.4-95, запроваджений в Україні з 1 січня 1997 р. відповідно до Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації держав-учасниць СНД, який встановлює класифікацію готелів (мотелів) різних організаційно-правових форм місткістю не менше 10 номерів, визначає готель як підприємство, призначене для тимчасового проживання, а мотель – як готель, розташований поблизу автомобільної дороги (п. 3.1, 3.2).

Аналіз наведених визначень показує, що відмінність між готелем та аналогічним засобом розміщення полягає у визначенні кількості номерів та обмеженні послуг з обслуговування. Крім цього, ті об'єкти готельного бізнесу, які за вітчизняним законодавством вважаються готелями, за міждержавним стандартом такими не визнаються, і саме через кількість номерів у них.

Спільне між готелем і аналогічним засобом розміщення полягає у вимогах щодо надання готельних послуг: 1) виключно юридичними особами, 2) юридичними особами будь-якої організаційно-правової форми, 3) юридичними особами будь-якої форми власності.

Наведені визначення містять суперечності, які полягають у тому, що готельні послуги можуть надавати «підприємства будь-якої організаційно-правової форми». По-перше, підприємства за ГК України, власне, і вважаються однією з організаційних форм господарювання (ст. 31, п. 7 та ін.), однією з форм господарських організацій (п. 1 ч. 2 ст. 55). По-друге, ЦК України, який є основним нормативно-правовим актом, що визначає порядок створення і організаційно-правові форми юридичних осіб, взагалі не визначає поняття підприємства як виду чи організаційно-правової форми юридичних осіб, хоча й згадує про існування дочірніх підприємств, державних та комунальних підприємств і визнає підприємство єдиним майновим комплексом (ст. 191 ЦК України).

«Обтяжує» цей недолік дефініції «готель» та «аналогічні засоби розміщення» інший – те, що вони передбачають можливість надання готельних послуг тільки юридичними особами. Це положення справедливо підлягало критиці з боку науковців¹¹. До неї слід додати інші аргументи, зокрема те, що надання готельних послуг як юридичними, так і фізичними особами передбачається Порядком надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 297. Відповідно до п. 2 і 3 цього Порядку готелі та інші об'єкти, призначені для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), якими є діяльність юридичної та фізичної особи з надання місця для ночівлі у засобі розміщення за плату, а також інша діяльність, пов'язана з тимчасовим розміщенням (проживанням), передбачена законом.

Можливість визнання суб'єктами надання готельних послуг фізичних осіб впливає також із аналізу інших нормативно-правових актів. Так, Порядок встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. № 803¹², передбачає надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) юридичними та фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності у колективних засобах розміщення, фізичними особами – власниками або орендарями індивідуальних засобів розміщення без державної реєстрації їх як суб'єктів підприємницької діяльності (п. 5–7).

Таким чином, надання готельних послуг (послуг з тимчасового розміщення (проживання)) можуть здійснювати як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці, які мають майнові права на засіб розміщення або наділені в установленому законом порядку правами щодо безпосереднього розпорядження та управління ним для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) і обслуговування осіб. Наявна суперечність у чинних нормативно-правових актах щодо визначення суб'єктів надання готельних послуг має бути виправлена шляхом внесення змін у Закон України «Про туризм», а також та у Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджені наказом Державної туристичної адміністрації України від 16 березня 2004 р. № 19.

Зауважимо, що законодавство встановлює низку вимог щодо суб'єктів підприємницької діяльності, які надають готельні послуги, зокрема, це сертифікація та стандартизація готельних послуг і, в окремих випадках, їх ліцензування.

Послуги з тимчасового розміщення (проживання) підлягають обов'язковій сертифікації в державній системі сертифікації (Система сертифікації УкрСЕПРО). Її метою є забезпечення безпеки для життя та здоров'я людей, захист їх майна та охорона довкілля, а також оцінювання відповідності готелів та інших об'єктів, що призначені для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), вимогам певної категорії (далі – оцінювання засобів розміщення) за заявою власника.

Так, розділ 30 Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 28 від 1 лютого 2005 р.¹³, передбачає **сертифікацію готельних послуг та послуг харчування, що надаються суб'єктами туристичної діяльності**. Сертифікації підлягають **готельні послуги**: готелів з ресторанами, готелів без ресторанів, **послуги кемпінгів та місць для короткотермінового проживання**: молодіжних турбаз та гірських притулків; кемпінгів включно з послугами майданчиків для автофургонів **послуги місць короткострокового проживання**: дитячих та студентських літніх таборів, послуги центрів та будинків відпочинку, санаторних і курортних закладів оздоровлювального характеру, здавання під найом вмебльованих приміщень на короткий термін, послуги з надання спальних місць у спальних вагонах, круїзних судах та інших транспортних і плавзасобах.

Відповідно до п. 3 гл. I Правил обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджених наказом Держстандарту України № 37 від 27 січня 1999 р. (у редакції наказу Держспоживстандарту України від № 238 від 17 червня 2010 р.) **індивідуальний засіб розміщення** – це житло, у якому за плату або безоплатно надається обмежена кількість місць (менше 10). У такому засобі одиниці розміщення (кімнати, житло) повинні бути відокремлені одна від одної; **колективний засіб розміщення** – це засіб розміщення загальною кількістю 10 місць або більше, де надають місце для ночівлі в кімнаті чи іншому приміщенні, за які справляється плата за встановленими цінами¹⁴.

Органом із сертифікації проводиться оцінювання відповідності засобу розміщення вимогам певної категорії з метою підготовки пропозицій щодо надання йому відповідної категорії.

Стандартизація послуг з тимчасового розміщення здійснюється з використанням ДСТУ 28681.0-90 «Стандартизація у сфері туристсько-екскурсійного обслуговування. Основні положення», ДСТУ 28681.4-95 «Туристсько-екскурсійне обслуговування. Класифікація готелів», СНиП 2.08.02-89 «Общественные здания и сооружения», на підставі Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. № 803. Відповідно до останнього нормативно-правового акта готелі та інші об'єкти, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення, об'єднуються одним терміном – готелі, однак категорії, які встановлюються готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), є різними. Готелям встановлюються такі категорії: «п'ять зірок», «чотири зірки», «три зірки», «дві зірки» та «одна зірка». Іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), у тому числі мотелям, пансіонатам, будинкам відпочинку, туристичним базам, кемпінгам, категорія встановлюється за рівнем обслуговування в них (перший, другий, третій, четвертий та відповідно п'ятий рівні).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про туризм» суб'єкти підприємницької діяльності, які надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), є учасниками відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності. Відповідно до цієї статті готелі, пансіонати, бази відпочинку, оздоровчі табори віднесені до інших суб'єктів підприємницької діяльності, які надають послуги з тимчасового розміщення (або проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг. Оскільки такі заклади не забезпечують попередню розробку і комплексне надання туристичних послуг (туроператорська діяльність) та не здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту або реалізації характерних та супутніх послуг (турагентська діяльність) – їх діяльність ліцензуванню не підлягає.

Якщо діяльність суб'єкта господарювання спрямовано на організацію та забезпечення створення туристичного продукту (попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги (ст. Закону «Про туризм»)), то така діяльність є туроператорською і підлягає ліцензуванню (п. 35 ч. 3 ст. 9 «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»). Однак, як правило, туроператор та турагент не мають змоги надавати послуги особисто, а тому укладають договори з безпосередніми виконавцями готельних послуг.

Підсумовуючи аналіз наведених нормативно-правових актів, слід виділити декілька критеріїв, за якими можна класифікувати готелі:

- залежно від форми власності (приватний, державний, комунальний);
- залежно від тривалості проживання (для тривалого проживання, для короткотермінового проживання, для короткострокового проживання);
- залежно від кількості місць (індивідуальний засіб розміщення – менше як 10 місць і колективний засіб розміщення – 10 або більше місць);
- залежно від оцінювання відповідності готелів вимогам певної категорії («зірковість» та рівень обслуговування).

¹ Серьогін О. Ю. Правове регулювання міжнародних туристичних відносин : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. : 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. Ю. Серьогін. – К., 2002. – 21 с.

² Федорченко Н. В. Цивільно-правові проблеми надання готельних послуг // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 169–174.

³ Див.: Жмулина Д. А. Правовое регулирование деятельности по оказанию гостиничных услуг : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. : 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Д. А. Жмулина. – СПб., 2009. – 26 с. – С. 8.

⁴ Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (в ред. Закону № 4385-17 від 07.03.2012 р.) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC>

⁵ Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (станом на 10.11.2011 р.) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2>

⁶ Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): постановою Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. № 297 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/297-2006-%D0%BF>

⁷ Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг : наказ Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 р. № 19, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 квітня 2004 р. за № 413/9012 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04>

⁸ Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) : наказ Держстандарту України від 27.01.1999 р. № 37 (у ред. наказу Держспоживстандарту України від 17.06.2010 р. № 238) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0236-99>

⁹ Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV (в ред. Закону № 5088-17 від 05.08.2012 р.) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%20%D1%96%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9>

¹⁰ Про затвердження Типового положення про соціальний готель : наказ Міністерство праці та соціальної політики України № 98 від 03.04.2006 р., зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 квітня 2006 р. за № 450/12324 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0450-06>

¹¹ Федорченко Н. В. Цивільно-правові проблеми надання готельних послуг // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 170.

¹² Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. № 803 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу :

¹³ Про затвердження Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 28 від 01.02.2005 р., зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4 травня 2005 р. за № 466/10746 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0466-05/conv/print1345188328650429>

¹⁴ Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджені наказом Держстандарту України № 37 від 27.01.1999 р. (у редакції наказу Держспоживстандарту України від № 238 від 17.06.2010 р.) (в редакції наказів Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 207 від 03.09.2007 р., № 238 від 17.06.2010 р.) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу :

Резюме

Стаття висвітлює проблеми законодавчого регулювання поняття «готель», «аналогічні засоби розміщення», надання готельних послуг. На підставі критичного аналізу чинного законодавства формуються пропозиції з його удосконалення.

Ключові слова: готель, аналогічні засоби розміщення, готельні послуги, договір про надання готельних послуг.

Резюме

Статья освещает проблем законодательного регулирования понятия «гостиница», «аналогичные средства размещения», предоставление гостиничных услуг. На основании критического анализа действующего законодательства формулируются предложения по его усовершенствованию.

Ключевые слова: гостиница, аналогичные средства размещения, гостиничные услуги, договор о предоставлении гостиничных услуг.

Summary

The article defines the problem of legislative regulation of the concepts «Hotel», «Similar accommodation facilities», allotment of hotel services. Based on review of current legislation proposals on its improvement are formulated.

Key words: hotel, similar accommodation facilities, hotel services, contract on allotment of hotel services.

Отримано 8.10.2012

Р. О. ЛЯШЕНКО

Руслан Олегович Ляшенко, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗВЕРНЕННЯ ТА ПРИВЕДЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ДО ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ: ВІД ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Питанням виконання рішень суду, зокрема й у примусовому порядку присвячувались роботи таких вчених як М. Й. Штефана, М. П. Омельченка, С. М. Штефана¹, М. М. Заворотька², Ю. В. Білоусова³, С. Я. Фурси, Є. І Фурси, С. В. Щербак⁴.

Але у зв'язку із значними змінами, які нині мають місце у суспільних відносинах, зокрема виділенні із складу суду судових виконавців та створенні окремої інституції, якою є державна виконавча служба та змінами, які нині мають місце у законодавстві, зокрема Законі України «Про виконавче провадження» та Цивільному процесуальному кодексі України науковцям слід теоретично обґрунтувати та зробити пропозиції щодо законодавчої регламентації таких процесуальних інститутів як «звернення судового рішення до